

**МЕТАФОРА ЯК НАЦІЄТВОРЧИЙ ОБРАЗНИЙ ЗАСІБ
У РОМАНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА «СОБОР»
ТА ЇЇ РОСІЙСЬКОМОВНИЙ ПЕРЕКЛАД**

**METAPHOR AS A NATION-BUILDING FIGURATIVE MEANS
IN OLES' HONCHAR'S NOVEL "THE CATHEDRAL"
AND ITS RUSSIAN TRANSLATION**

Жижома О.О.,

orcid.org/0000-0002-7589-4761

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови та слов'янської філології

Державного вищого навчального закладу «Приазовський державний технічний університет»

Шевчук Н.М.,

orcid.org/0009-0006-9742-1216

студентка II курсу магістратури соціально-гуманітарного факультету

Державного вищого навчального закладу «Приазовський державний технічний університет»

Дана розвідка присвячена особливостям перекладу російською мовою метафор, виявлених у романі О. Гончара «Собор», через призму особливостей традиції митця, його особистого бачення мовної картини світу. Простежується роль авторської метафори в межах опосередкованої взаємодії між мовою та мовленням, що сприяє створенню особливого контексту з набором окремих рядків із власним значенням. Досліджується статус індивідуально-авторських метафор у мові оригіналу, порівнюється рівень збереження їх образності, варіанти іншої інтерпретації у мові перекладу. З'ясовано, що індивідуально-авторська метафора виконує роль позначення високого образного та асоціативного рівня, що відображає світогляд автора, який є суто особистим, зважаючи на проблеми, що виникають при точному перекладі. За допомогою методу зіставного аналізу визначено системний рівень ненавмисного перенесення метафор іншою мовою з урахуванням їх структурно-семантичної природи. Під час дослідження було підтверджено, що цей троп використовувався в тексті як окрема сутність, яка переносить назву з одного об'єкта на інший, а не як угода про найменування. У роботі простежується, як метафоричні прийоми, застосовані одним автором для конкретного контексту, виявляються домінуючими одиницями, які допомагають обіграти різного роду ситуації реальності; розглядається зумовленість попереднього використання компонентів метафор та їх контекстуальні зв'язки з іншими елементами художньої інтерпретації, їх необмежений асоціативний потенціал. Аналізується, як, розширюючи авторську метафору, перекладач або намагається зберегти образ для вираження і збереження унікальності авторського стилю, у випадках, коли метафора спирається на зображення експресивно-творчого «живого» контексту, або обирає зовсім іншу стратегію і відмовляється від збереження авторського образу. Пояснюються найважливіші способи перекладу індивідуально-авторських метафор з урахуванням модифікації семантики метафоричного виразу шляхом додавання до складу лексичних елементів або їх вилучення та зміни на рівні граматичної (морфологічної чи синтаксичної) зміни. Аналізуються різні способи метафоричного перекладу, розглядаються у мові перекладу різні випадки збереження, додавання чи видалення метафор з урахуванням особливостей загального тексту, де перекладач повинен враховувати образ подій, свідком і учасником яких ймовірно був автор.

Ключові слова: метафоричні одиниці, індивідуально-авторська метафора, образність, образні засоби, семантична структура слова, зіставний аналіз.

This study is devoted to the peculiarities of the Russian translation of metaphors revealed in O. Honchar's novel «Cathedral» through the prism of the artist's tradition peculiarities, his personal vision of the linguistic picture of the world. The role of the author's metaphor within the indirect interaction between language and speech is traced, which contributes to the creation of a special context with a set of individual lines with their own meaning. The status of individual-author metaphors in the original language is investigated, the level of preservation of their imagery or variants of another interpretation in the target language is compared. It is found that the individual-author metaphor serves as a designation of a high figurative and associative level, reflecting the author's personal worldview, considering the challenges arisen in accurate translation. The systemic level of unintentional transfer of metaphors into another language, taking into account their structural and semantic nature, is determined using the method of comparative analysis. The study has confirmed that this trope was used in the text as a separate phenomenon that transfers the name from one object to another, but not as a naming convention. The work traces how metaphorical techniques used by an author for a particular context turn out to be dominant units that help to play out various reality situations; it considers the conditionality of the previous use of metaphor components and their contextual connections with other elements of artistic interpretation, their unlimited associative potential. The author analyzes how the translator, by expanding the author's metaphor, either tries to preserve the image to express as well as the uniqueness of the author's style, in cases where the metaphor is based on the image of an expressive and creative «live» context, or chooses a completely different strategy and refuses to preserve the author's image. The most important ways of translating individually-authored metaphors are explained, taking into account the modification of the metaphorical expression semantics by adding or deleting the lexical elements and changing them at the level of grammatical (morphological or syntactic) changes. The article analyzes various methods of metaphorical translation, considers various cases of preserving, adding or deleting

metaphors in the target language, considering the peculiarities of the general text, where the translator should take into account the reflection of events that the author was probably a witness of and participant in.

Key words: metaphorical units, individually-authored metaphor, imagery, figurative means, semantic structure of the word, comparative analysis.

Постановка проблеми. Художня література є символічним відображенням дійсності, де у характерологічних та ілюстративних цілях використано всі можливі переносні значення зі стилістичним забарвленням. І кожен автор по-своєму змальовує світ, враховуючи плеяду фільтрів, залежно від подій часу, кола спілкування, створює свій особистий стиль, власний спосіб викладу та організації своїх ідей відповідно до смаку читача та існуючих літературних традицій. Індивідуальність письменника виявляється у виборі ключових слів, синтаксичних конструкцій і стилістичних прийомів, які, безумовно, відіграють дуже важливу роль у створенні образної канви твору. Одним із таких методів є використання індивідуально-авторської метафори, як вагомого художнього текстового елемента, який формує загальне тло оповідання, пропонує нетривіальний погляд на дійсність, працює разом з іншими образотворчими прийомами як важливий засіб персоналізації тексту, а тому є важливим елементом індивідуального стилю автора.

Дослідження універсальних образних систем української та російської мов свідчить не стільки про їхню близькість, а швидше про національну своєрідність. На спільність систем переносних значень в мовах вказує типологія процесів метафоризації, особливості метафоричних переносів взагалі, семантична структура окремих споріднених слів, а на відмінність – властивості переносного вживання слів, продиктовані національним чинником, який зумовлює ускладненість організації семантичної структури метафори як вагової складової контексту, відмінностями в кількості та характері значень і образних форм, своєрідністю співвідношення між словами в системі значень, рівнем змісту й образності кожного метафоричного руху, ефективністю використання в конкретній мовленнєвій ситуації.

Питання перекладу метафоричних одиниць попри велику кількість проведених досліджень, досі залишається не достатньо вивченим, оскільки, незважаючи на відомі способи їх відтворення, майже всі перекладачі роблять свій внесок у загальну теорію, додаючи деякі зміни та нові методи. Вважаємо, що доцільно було б розглянути це питання на матеріалі роману О. Гончара «Собор».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загадка метафори приваблювала до себе видатних лінгвістів, велика кількість наукових робіт присвячена цьому питанню. Зокрема, пробле-

мами вивчення метафоричних одиниць займалися Р. Хофман, Н.Д. Арутюнова, І.Р. Гальперін, Р. Уеллек, Н.В. Складчикова, функції метафор досліджували Б.А. Ларін, В.В. Виноградов, Ю.М. Лотман, причини появи метафор описані у роботах Е. Маккормака, А. Хилі, А. Ортоні. Студіювали переклад метафоричних одиниць сучасні дослідники Т. Казакова, П. Ньюмарк, М. Антонівська, І. Арнольд, О. Кондратьєва та інші.

Попри достатню кількість наукових розвідок вивчення перекладу індивідуально-авторської метафори у зіставному аспекті на конкретному матеріалі залишається малодослідженою, але при цьому надзвичайно перспективною цариною сучасної лінгвістики, що й зумовило **актуальність** даного дослідження.

Постановка завдання. Вибір матеріалу дослідження аргументується тим, що художня манера О. Гончара характеризується пильною увагою до зовнішнього боку дійсності, до форм, у яких ця дійсність існує і через які виявляє свій зміст. Дослідження структурно-семантичних особливостей індивідуально-авторських метафор Олеса Гончара та їх переклад російською мовою дозволяє вирішити окреслені завдання: ознайомитись із поняттям індивідуально-авторської метафори та її структурно-семантичними особливостями на конкретному матеріалі, проаналізувати індивідуально-авторську метафору як чинника національно-образного мислення, провести зіставний аналіз її перекладу російською мовою.

Метою статті є окреслення ознак індивідуально-авторської метафори, її комплексного аналізу, а також вирішення проблем адекватності перекладу з української мови на російську.

Виклад основного матеріалу. Переклад художнього твору є одним із найбільш затребуваних видів перекладу і, можливо, одним з найскладніших, унікальність якого полягає в створенні естетичного впливу на читача за допомогою візуальних та емоційних засобів, адже, як слушно зауважив В. Коптілов, художній переклад має бути релевантним контексту оригінального твору [1, с. 3]. Тому перекладачу слід враховувати не тільки мову перекладу, але й характерний стиль автора, характер тропів і частоту їх використання.

Труднощам перекладу метафоричних виразів на сьогодні присвячено багато праць, поглиблено і досліджено вплив культурних особливостей, виявлено трансформації в перекладі, відібрано

перекладацькі можливості загальноновживаних і поширених в обох мовах одиниць. Але коли справа доходить до індивідуальних стилів написання, з'являється мотивація і необхідність більш ретельного і глибокого аналізу, тому що авторські метафоричні одиниці є найскладнішими при перекладі, бо обслуговують конкретну мовленнєву ситуацію, підкреслюють індивідуальність автора, його стиль, іншими словам, привносять в текст образ самого митця. Тому, перекладаючи такі одиниці, варто враховувати широкий контекст (макроконтекст), який допоможе краще зрозуміти авторську інтенцію, і ту думку, образ, який письменник хоче донести реципієнту. Точне налаштування ширшого контексту визначити неможливо: це може бути контекст групи речень, абзацу, розділу чи навіть цілого твору (наприклад, оповідання чи роману) [2, с. 169]. Часто лише завдяки аналізу контексту, ситуації, в якій перебувають герої, перекладачеві вдається зрозуміти й доступно передати це художнє середовище читачеві, не втрачаючи зв'язку із задумом автора тексту, з текстом першотвору.

У роботі, враховуючи когнітивний аспект, виявлено різні види метафоричних одиниць, які, виступаючи вагомим тропом художнього тексту, формують індивідуальний стиль письменника, є віддзеркаленням національно-образного мислення, адже художня метафора є результатом творчої думки, витвором автора, що як наслідок поповнює поетичні парадигми певного народу [3].

Якщо говорити про види метафоричних одиниць – заміну мовного знаку одного концепту іншим, з огляду на відсоток їх усталеності в мовній та культурній спадщині народу, то загальноприйнятою є лексико-семантична класифікація, яка передбачає розподіл метафор на загальноновживані, образні та індивідуально-авторські (оказіональні). Але, оскільки даний мовний троп має величезні образні можливості, бо будується на незвичайних уподібненнях, то у сучасних лінгвістичних розвідках метафори класифікуються за різними принципами, які враховують: поширеність у мові; структуру (розрізняють метафору-лексеми, метафору-сполучення, метафору-речення, метафору-текст); тематичну належність; частиномовну належність головного слова (іменникові, дієслівні, прислівникові метафори) та його цільове призначення; ступінь змістової віддаленості вихідного та цільового значення; ступінь цілісності внутрішньої форми; способи ускладнення вторинного значення слова; функціональні ознаки; кількість одиниць-носіїв метафоричного образу; присутність у метафорі відмінка;

подібність предметів, явищ чи властивостей, на основі яких формуються метафори. Спираючись на попередні розвідки щодо класифікації метафоричних одиниць, виділимо й проаналізуємо види метафор за способом їх становлення й існування в конкретному тексті роману Олеся Гончара «Собор»: **1) фіксовані (загальноновживані)** тобто ті, які через постійне вживання почали сприйматися як висловлювання з прямим значенням, так звані мертві, сухі метафори, які втратили свою внутрішню форму та двоплановість змісту в процесі використання [3, с. 8]: *заводи дають плавку, відблиски неба грають..., вималювався ще один обрис, серед текучих віків, ясна річ, небо тоді смердить, Дніпро і в заводах неспокійний, війнуло лісовим духом, здоров'ям; вовчий білет; вода його лоскотала; гулі справляти; гріти чуба; розірватися надвоє; у грудях гадюки смочуть; книга життя тощо;* **2) образна метафора** – це спосіб через словесний образ уявити уривок дійсності позамовної, особливий прийом передачі змісту, якщо предметно-понятійний план значення виражається у слові через фільтр асоціативно-образної структури його значення. В таких тропях уявлення про об'єкт, що називається, інтерпретується на основі уявлень про об'єкти, які стають схожими на позначуваний; до того ж образна метафора наділяє контекст новим описовим значенням і семантичними відтінками та є засобом розширення синонімічних рядів. Іншими словами, образні метафори – це метафори, зміст якої ми одразу розуміємо: *помугикати до зірок; собор чатує зачіплянські сні й сновидіння, «...послухає собор, його мовчання, послухає оту не кожному доступну «музику сфер»» «... над її тихими вуличками панує тільки червона сторожкість неба та спокійна ясність собору», «Собор слухав, мовчав...» «... вона розтанула в сутіні кімнати...»; Шпачиху так і стрельнула догадка!; ...густа смаглявість лица...; ...життя кругом цвіте; собор слухав, мовчав; місяць дививсь; життя кругом цвіте; батька наче ошпарило це слово; світило червоніє... холоне, гасне, тоне; кругом усі були свободою п'яні; небо горіло від спеки; п'янка краса; душа славна, чиста; душа горіла болем; золоточолі соняхи; сіяє блакиттю; акації ждуть ночами нового цвіту тощо;* **3) індивідуально-авторська метафора** – це вже більш високі метафоричні образи, за допомогою яких ми переживаємо різноманітні стани. Індивідуально-авторські метафори характеризуються несподіванкою, новизною і мають найбільший ступінь виразності. Подібні тропи є важливою складовою конструкції художнього тексту, яка здатна суттєво вплинути на загальний

фон оповідання та передати нетривіальне образне бачення дійсності. Виступаючи спільно з іншими образотворчими тропами контексту, авторські метафори є важливим засобом суб'єктивізації оповідання, несуть значне експресивно-емоційне навантаження, мають особливе смислове наповнення на відміну від загальномовних чи образних метафор, стають вагомою складовою ідіостилю письменника. Це ніби особистий підпис самого автора на художньому мольберті тексту. Розглянемо приклади деяких авторських метафор та їх переклад російською мовою: *на скалки розбризане сонце – ... в осколки разбрызганным солнцем; весь світ для неї повитий Іваном – весь мир для неї – в Иване; як ви мені вбрунькались – осточертели своим бреньканьем; ляцало, барложилось, вихлюпувалось... його смагляве дитинство – от избытка радости визжало его ясноглазое детство, барахталось в песке да в воде будтыхалось; небо осені обвалюється на степи важкою мрякою – небо осені наваливается на степь тяжелой изморосью; ухрюкалась мені ваша ферма – вхрюкалась мне ваша ферма; вітер воду вівсюжить – ветер воду рябит; небо ... скаламутилось рудою завією тьми, і вітру, й тривоги – небо теперь замутилось завесой клубящейся тьмы, и ветра, и тревоги...; білокорі осокори на берегах закудлатились листям – ... белокорые осокоры на берегу взлохматились листьями...; прозоро-синя мла відстані – прозрачно-синяя дымка расстояния; весен триста провеснувати – весен триста прожить; бенкет розкошующого літа – пир ликующего лета; очі... змигнули розсіяним сміхом – глаза его, всегда чуть шельмоватые, как-то насмешливо стрельнули в сторону; ...лісовим повітрям насмакуватись – лесным воздухом насытиться...; захмарилось чоло – нахмурил лоб...; пекуча потьмареність – внезапная подавленность; собори души – соборы души; патлате полум'я обіймає казанок – лохмотое пламя обнимает чугунок тощо. Наведені приклади свідчать, що переклад авторських метафор часто пов'язаний із серйозними практичними проблемами, хоча й має велике теоретичне значення. Як правило, такі метафоричні одиниці мають складові з різним семантичним та стилістичним значення, що поєднуються в різних мовах зі словами такої ж семантики, але тільки практичний переклад здатен виявити специфіку цієї мовної комбінації, яка б інакше і не переглядалася б. Спостереження міжмовних взаємодій у галузі заміни образів, які створюються індивідуально-авторськими метафорами, є одним із актуальних напрямів вивчення реальних аспектів перекладу.*

Зазначимо, що в цьому випадку характер сприйняття образних засобів при їх перекладі може не відповідати оригінальному. Тому при перекладі метафор узагальнюються і чітко розкриваються всі проблеми і завдання, характерні для перекладу в цілому і для кожного окремого виду перекладу. Велике відповідальне завдання стоїть перед перекладачем: зробити все можливе, щоб читач максимально наблизився до рідної мови автора і зрозумів всю глибину смислів і асоціацій, що виникають у зв'язку з даною образною картиною. Перекладач може оцінити свою спробу перекладу лише в тому випадку, якщо читач перекладу не тільки усвідомить абсолютно необхідний сенс, а коли відчує повний емоційний вплив на тому ж рівні, як від тексту першотвору відчув сам перекладач. Оказіональні метафори є засобом передачі складної інформації, тому їх необхідно перекладати так, щоб зберегти повноту їхнього значення, весь об'єм інформації, інакше є ризик втратити семантичну складність тропа, тобто саму метафору. Повинна відчуватися добірність метафори, щоб передача багаторівневості емоцій з однієї мови в іншу була адекватна мові оригіналу.

Досягти успіху в перекладі метафоричних одиниць – це спроба підібрати еквівалент в такий спосіб, щоб не було жодного непорозуміння чи незрозумілих наслідків іншомовному читачеві. Але складність полягає ще в тому, що в самій метафорі передусім вже закладена двозначність. До того ж метафора як потужний лінгвоментальний інструмент виникає в момент вирішення проблемної когнітивно-номінативної ситуації, коли формуються нові образи і смисли [4, с. 39]. Часто зустрічаються поміж індивідуально-авторських метафор одиниці, які містять домінуючу ідіостилю метафоричного значення, воно вкорінене в лексичне значення виразу, а в деяких випадках навіть виступає його основним, центральним значенням. Складність такого перекладу підтверджується ще й тим, що метафора, як відомо, викликає певний ланцюжок асоціацій у свідомості, що виникає з основного уявлення. Перекладач повинен дібрати лексичні прийоми, які виведуть із основної картини у перекладі низку асоціацій, передбачені автором оригіналу. Можливо, це стане викликом, але не через відмінності культурно-історичних традицій, а через недостатність лексико-семантичного об'єму слів в обох мовах, який, банально, може не співпадати. Тут постає проблема наступного рівня: проблема лексико-семантичної сполучуваності, яка, як відомо, призводить до появи нових значень, що мають відповідати контексту. Найважливішим

фактором є, звичайно, правильний лексико-стилістичний відбір необхідної семантики, який створює компоненти іміджу. Абсолютний вплив на силу зображення надається шляхом абсолютної ідентифікації, ніж у випадку додавання подібних слів в перекладі. Продемонструємо вище сказане через приклади, відібрані з перекладу роману Олеса Гончара «Собор», зробленого І. Новосельцевою: **«На коні чи під конем? На Зачіплянці це зветься – вхопити облизня.»** Для передачі сенсу «ти або переможець, або програв» письменник вживає ідіоматичний вираз. При перекладі всі ці нюанси зникають, а троп замінюється поясненням: *«С этим и был выпровожен из кабинета. Бывает, правда, что и такого масштаба работники попадают в немилость...»*; **«Захід ще повен світла»** – переважає двозначність метафоричного образу, нібито (навіть в темряві є світло; ще не вечір тобто завжди знайдеться час...). А ось в перекладі метафора знову перетворюється на банальне пояснення, але при цьому підкреслюється образ загадковості: *«Зашло солнце, опускаются сумерки, синие, мягкие»; «Тільки чистий метал, коли летється, дає оті мерехтючі сузір'я»*. При перекладі на російську мову образність метафори тьмяніє, що заважає уявити красоту події і перетворюється на опис самого процесу: *«Только чистый металл, когда летится, искрами бьет во все стороны»*.

Як було сказано вище, одним із найскладніших моментів у перекладі метафори є необхідність вловити всі найтонші нюанси і значення та виразити мовою перекладу або передати головне зображення: *лісовим повітрям насмакуватись – лесним воздухом насититься...; захмарилось чоло – нахмурил лоб...; пекуча потьмареність – внезапная подавленность*. В російському варіанті ця іконографія відсутня, оказіональність метафори втрачається.

Через те, що метафоричні вирази можуть представляти різний рівень мотивації, відкритості внутрішнього формату та національних особливостей, частина з яких, у разі необхідності, вимагає тактичного підходу від перекладачів, ті, в свою чергу, буквально, або винаходять серію довгих ігор слова, щоб досягти бажаного, або дають переклад, близький до буквального значення метафор чи метафоричних одиниць: *«...ляцало, барложилось, вихлюпувалось... його смагляве дитинство – от избытка радости визжало его ясноглазое детство, барахталось в песке да в воде будтыхалось», очі... змигнули розсіяним сміхом – глаза его, всегда чуть шельмоватые, как-то насмешливо стрельнули в сторону»* або *«...Я тоже незрячей бываю!»*

засмеялась она тогда и подхватив его под руку, отбиваясь от всех шутками, сама бестыжже потащила его под звезды ночные в кучугуры...», де текст оригіналу звучить: *«Я зараз теж невидюща! – засміялася вона тоді і, підхопивши його, відбиваючись від усіх жартами, сама безсоромно потягла його в кучугури...»*. В другому прикладі відповідним чином через тонкощі своєї мови перекладач вживає вираз «я зараз теж невидюща» як «і я нічого не бачу, коли вип'ю, і що з того» (мається на увазі саме зараз, в цей момент), затим що дослівний переклад «я сейчас слепая» у російській мові буде недоречним. А ось метафоричний вираз «я тоже незрячей бываю» несе у собі геть інакше стилістичне забарвлення, ніж оригінальний вираз «невидюща», адже ці слова різні за значенням, тому в українському варіанті метафора є більш емоційною, яскравою, поетичною.

Через лексико-семантичну схожість української та російської мов, яка є наслідком певної багатовікової свідомої політики москви по відношенню до української мови, чимало метафоричних виразів у творі оригіналу знаходить еквіваленти у перекладі частково або повністю, що, безсумнівно, сприяє практично аналогічній репродукції емоційно-експресивного та стилістичного сприйняття тексту. Там, де в оригінальному тексті вбачається національна специфіка метафоричних одиниць в перекладі є розбіжності. Розглянемо це на прикладі, коли у перекладі не збережена початкова образність звукопису вислову: *«З сяючих висот повертаємся в усталену звичність, у грюкоти та грюкоти цехів»* – *«С белоснежных, надпланетных высот снова возвращаешься в будни, в привычность цехов, в их несмолкаемый грохот»* або: *«коли метафора зовсім опускається: «Коли не ми, то хто? Ось ти все наголошуєш на гіршому, на отих «уклінностях», що й мені відворотні, особливо коли їх одягають у сучасну горохову одягу...»* – *«Если не мы, то кто же? Вот ты все акцентируешь на худшем, на том, что и мне претит, особенно если это лишь декоративность и показуха...»*. Використовується і дослівний переклад для передачі релевантної оригіналу реакції у читача: *ухрюкалась мені ваша ферма – вхрюкалась мне ваша ферма, патлате полум'я – лохматое пламя*.

Іноді в перекладах метафор стаються часткові заміни образності порівняно з метафоричним виразом оригіналу, що, практично, міняє значення виразу-оригіналу: *«Місто виростає перед юнаком»* – *«И все же город чем-то привлекает...»*. *«Обдавала їх плавня зеленими чарами, зливами солов'їними»* – *«Дарили им плавни зеленые чары, целые ливни соловьиных трелей»*.

Висновки. Результати дослідження засвідчують, що перекладач не завжди використовує різні прийоми збереження оригінального образу при перекладі окремих метафор О. Гончара. Особливо важко дається переклад індивідуально-метафоричних одиниць. Однак спостерігається загальна тенденція до намагання зберегти лексичне та граматичне оформлення оригінальної метафори чи самого образу на випадок, якщо є різниця в лексичному оформленні, хоч і ціною розширення тексту в деяких випадках. Проте бувають випадки, коли перекладач обирає інший спосіб подачі метафоричного образу: використо-

вує прийом заміни частини метафоричного виразу додаванням або вилученням лексичних елементів із композиції, тим самим відмовляючись від збереження індивідуально-авторського образу на користь розуміння загального змісту контексту. Представлений у дослідженні аналіз перекладу метафоричних одиниць відкриває перспективи для порівняльно-зіставних розвідок у сфері метафорики близькоспоріднених мов. Подальшого вивчення заслуговує студіювання особливостей передачі оказіональних метафор О. Гончара російською мовою, виявлених у інших текстах автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коптілов В. Першотвір і переклад: роздуми і спостереження. Київ : Дніпро, 1972, 215 с.
2. Гуцуляк Т.Є. Художня метафора як джерело формування синонімічних засобів української мови. *Наукові записки Ніжинського національного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. 2013. Кн. 1. С. 54–50.
3. Грабовська З. Багатогранність мовної метафори. *Українська мова і література*. 1997. № 12.
4. Кравець Л.В. Метафора як лінгвоментальний феномен. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 1(111). С. 39–42.
5. Гончар О.Т. *Собор* : роман. Для ст. шк. віку / Передм. І.С. Бокого ; іл. В.Є. Перевальського. 2-ге вид. Київ : Веселка, 1993. 286 с.

УДК 81'23'25

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.38>

КОНТЕКСТНИЙ ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНУ ГЛАДІАТОР В АНТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

CONTEXTUAL TRANSLATION OF THE TERM GLADIATOR IN ANCIENT LITERATURE

Калько Р.М.,

orcid.org/0000-0002-7895-7078

кандидат педагогічних наук,

професор кафедри українознавства та іноземних мов

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Максименко О.В.,

orcid.org/0000-0002-3384-9743

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувачка кафедри українознавства та іноземних мов

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Пакулова Т.В.,

orcid.org/0000-0002-0251-684X

старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У статті розглядається питання контекстного перекладу терміну «Гладіатор» в античній літературі. Акцентовано увагу на особливостях перекладу античної літератури та взаємодії терміну «Гладіатор» з лінгвокраїнознавчим контекстом, завдяки чому для сучасників висвітлюється приховане значення терміну. Автори вказують, що у такому контексті сучасна наука часто звертається до витоків певної проблеми або ідеї. Для модерної філології це буде зверненням до класичних мов античної спадщини тісно пов'язаних із загальносуспільними цінностями. У римському суспільстві такою безумовною цінністю був феномен гладіаторських боїв. У сучасному перекладознавстві